

М. С. Федоренко,
студентка, Київський Національний Університет ім. Т. Шевченка

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ПАТ "ДАК "АВТОМОБІЛЬНІ ДОРОГИ УКРАЇНИ"

EFFICIENCY OF CAPITAL COMPANY PJSC "SAC "MOTOR ROADS OF UKRAINE"

Дана стаття присвячена дослідженню та аналізу капіталу підприємства. Об'єктом дослідження є підприємство ПАТ "ДАК "Автомобільні дороги України". Предмет дослідження — теоретичні та практичні аспекти функціонування підприємства на території України. На підставі проведеного дослідження запропоновано шляхи вдосконалення структури капіталу та напрями використання капіталу на підприємстві.

This paper focuses on the study and analysis of capital. The object of the research paper is an enterprise JSC "State JSC" Motor Roads of Ukraine". Purpose of the study — theoretical and practical aspects of functioning on the territory of Ukraine. Based on the research suggested ways to improve the capital structure and uses of capital in the enterprise JSC "SAC" Roads of Ukraine".

Ключові слова: капітал, підприємство, фінанси, ресурси, динаміка, власний капітал, ефективність.
Key words: capital, enterprise, finance, resources, dynamics, equity, efficiency.

ВСТУП

Розвиток ринкової економіки в Україні зумовлює поглиблене вивчення проблем фінансів суб'єктів підприємницької діяльності. Ефективна організація та функціонування фінансів підприємства впливають на рівень державних фінансів (наповнюваність державного і місцевих бюджетів, позабюджетних фондів) і на економічне зростання взагалі. Особливе місце при цьому займає ефективне управління формуванням та використанням капіталу, що дозволяє забезпечити фінансову стабільність підприємства та необхідний рівень прибутковості.

Капітал — основна категорія ринкового суспільства, яка постійно перебуває у русі. Як головна економічна база створення і розвитку підприємства, капітал у процесі свого функціонування забезпечує інтереси держави, власників і персоналу. Капітал підприємства характеризує загальну вартість у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, інвестовану у формування його активів. Серед чинників виробництва — капіталу, матеріальних і трудових ресурсів, капітал відіграє пріоритетну роль [1].

Структура капіталу використовується для того, щоб визначити пропорції між різними джерелами, які підприємство використовує у своїй діяльності і визначається співвідношенням боргів і власного капіталу підприємства. Таким чином, структура капіталу визначає шлях одержання підприємством довгострокових фінансових ресурсів.

Капітал підприємства — накопичений шляхом збереження запас економічних благ у формі грошових коштів та реальних капітальних товарів, що залучується його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових принципах і пов'язане з фактором часу, ризику і ліквідності [2].

Одним з найважливіших і складних завдань, які вирішуються у процесі стратегічної оцінки фінансування підприємства, є оптимізація структури капіталу.

Оптимізація структури капіталу фінансово-господарюючих об'єктів на ринку є ефективним управлінням їх власним і позиченим капіталом.

На жаль, питання, пов'язані з розробкою оптимізаційних моделей, не отримали ще широкого використання на українських підприємствах. Формування структури капіталу (тобто співвідношення власних та позичкових коштів) на багатьох підприємствах здійснюється інтуїтивно, або згідно з традиціями, без належного аналітично-математичного обґрунтування.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою статті є аналіз використання капіталу підприємства ПАТ "ДАК "Автомобільні дороги України".

Розглядаючи економічну сутність капіталу підприємства, слід зазначити такі його характеристики

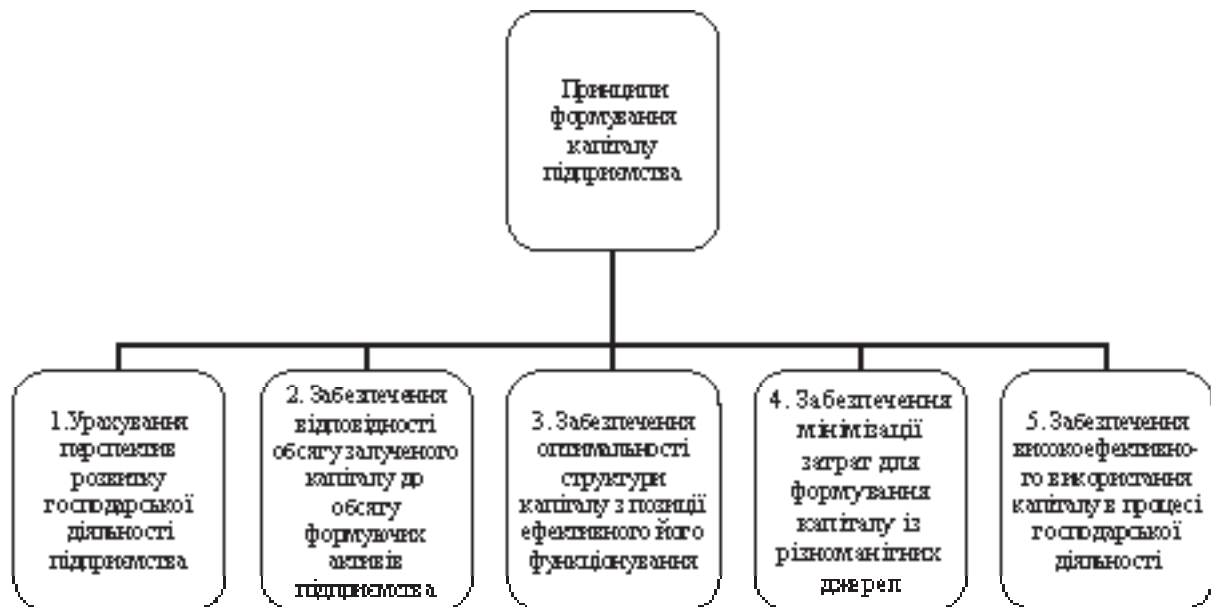

Рис. 1. Принципи формування капіталу підприємства

ки, як:

1) капітал підприємства є основним чинником виробництва. У системі факторів виробництва (капітал, земля, праця) капіталу належить пріоритетна роль, тому що він поєднує усі фактори в єдиний виробничий комплекс;

2) капітал характеризує фінансові ресурси підприємства, що приносять дохід. У даному випадку він може виступати ізольовано від виробничого фактора у формі інвестованого капіталу;

3) капітал є головним джерелом формування добробуту його власників. Частина капіталу в поточному періоді виходить з його складу і потрапляє в “кишеню” власника, а частина капіталу, що накопичується, забезпечує задоволення потреб власників у майбутньому;

4) капітал підприємства є головним вимірником його ринкової вартості. У цій якості виступає насамперед власний капітал підприємства, що визначає обсяг його чистих активів. Поряд з цим, обсяг використовуваного власного капіталу на підприємстві характеризує одночасно і потенціал залучення їм позикових фінансових засобів, що забезпечують одержання додаткового прибутку. У сукупності з іншими факторами — формує базу оцінки ринкової вартості підприємства [3].

Динаміка капіталу підприємства є найважливішим показником рівня ефективності його господарської діяльності. Здатність власного капіталу до самозростання високими темпами характеризує високий рівень формування й ефективний розподіл прибутку підприємства, його здатність підтримувати фінансову рівновагу за рахунок внутрішніх джерел. У той же час, зниження обсягу власного капіталу є, як правило, наслідком неефективної, збиткової діяльності підприємства.

РЕЗУЛЬТАТИ

Виступаючи носієм економічних характеристик, капітал, у першу чергу, є об’єктом економічного управління як на мікро-, так і на макрорівні.

Як об’єкт власності та розпорядження капітал може виступати носієм усіх форм власності — індивідуальної, колективної та загальнодержавної. При цьому визначаються певні пропорції його використання, що відбивається у співвідношенні власного і позикового капіталу.

Капітал як об’єкт купівлі-продажу формує особли-

вий вид ринку — ринок капіталу, що характеризується попитом, пропозицією та ціною. Попит на капітал породжує прагнення до накопичення капіталу як інвестиційного ресурсу та фактора виробництва.

Потенційна здатність приносити дохід є однією з основних характеристик капіталу. Прибуток на капітал виступає у формі відсоткового доходу, що отримують власники. Економічним підґрунтям відсоткового доходу є ефект використання капіталу як інвестиційного ресурсу або фактора виробництва. Розмір доходу на капітал, що отримує його власник, складає основу формування витрат на його залучення і використання в економічному процесі, і позначається терміном “вартість капіталу”.

Капітал — основна категорія ринкового суспільства, яка постійно перебуває у русі. Капітал підприємства характеризує загальну вартість у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, інвестовану у формування його активів. Серед чинників виробництва — капіталу, матеріальних і трудових ресурсів, капітал відіграє пріоритетну роль [4].

Рівень ефективності господарської діяльності підприємства визначається цілеспрямованим формуванням його капіталу.

Основною метою формування капіталу підприємства є задоволення потреб у придбанні необхідних активів та оптимізація його структури з позицій забезпечення умов ефективного його використання.

З урахуванням цієї мети процес формування капіталу підприємства базується на основі таких принципів (рис. 1).

Характеристика принципів формування капіталу підприємства:

— урахування перспектив розвитку господарської діяльності підприємства, процес формування обсягу і структури капіталу, підпорядкований завданням забезпечення його господарської діяльності не тільки на початковій стадії функціонування підприємства, але і на перспективу. Значення перспективності формування капіталу підприємства досягається шляхом включення всіх рахунків, пов’язаних з його формуванням, у бізнес-план проекту створення нового підприємства;

— забезпечення відповідності обсягу залученого капіталу до обсягу формуючих активів підприємства. Загальна потреба в капіталі підприємства базується на його потребі в оборотних і необоротних активах. Ця загальна потреба в капіталі, який необхідний для створення нового підприємства, включає дві групи витрат:

1) передстартові витрати;

Таблиця 1. Аналіз показників використання капіталу
ПАТ «ДАК «Автомобільні дороги України за 2009—2010 рік

№ п/п	Назва показника	Значення показника		Відхилення (+,-)
		На кінець 2009 р.	На кінець 2010 р.	
1	Коефіцієнт фінансової стабільності	1,16	0,94	-0,22
2	Коефіцієнт забезпеченості власним капіталом	0,024	0,015	+0,126
3	Коефіцієнт фінансової залежності	0,035	0,022	-0,013
4	Коефіцієнт співвідношення поточних зобов'язань і власного капіталу	0,053	0,027	-0,028
5	Коефіцієнт співвідношення необоротних активів і власного капіталу	1,48	1,44	-0,04
6	Рентабельність всього вкладеного капіталу, %	0,47	1,97	+1,5
7	Рентабельність капіталу після сплати податків, %	2,4	3,39	+0,99
8	Рентабельність власного капіталу, %	0,43	2,7	+2,27
9	Рентабельність позиченого капіталу, %	12,2	120,6	+108,4
10	Рентабельність постійного капіталу, %	0,42	2,67	+2,25
11	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	2,55	2,46	-0,09
12	Коефіцієнт віддачі капіталу	278,7	180,04	-98,66
13	Коефіцієнт завантаження капіталу	0,0035	0,005	+0,0015
14	Тривалість обороту капіталу, дні	1,29	1,99	+0,7

2) стартовий капітал.

Стартовий капітал призначений для безпосереднього формування активів нового підприємства з метою початку його господарської діяльності (подальше нарощування капіталу розглядається як форма розширення діяльності підприємства і пов'язане з формуванням додаткових фінансових ресурсів);

— забезпечення оптимальності структури капіталу з позицій ефективного його функціонування. Умови формування високих кінцевих результатів діяльності підприємства значною мірою залежать від структури капіталу, що використовується;

— складність процедури залучення (особливо у великих розмірах), оскільки надання кредитних коштів залежить від рішення інших господарюючих суб'єктів (кредиторів), вимагання, у деяких випадках, відповідних сторонніх гарантій або застави (при цьому гарантії страхових компаній, банків або інших господарюючих суб'єктів надаються як правило, на платній основі);

— забезпечення мінімізації витрат для формування капіталу із різноманітних джерел. Така мінімізація здійснюється у процесі управління вартістю капіталу;

— забезпечення високоефективного використання капіталу в процесі господарської діяльності. Реалізація цього принципу забезпечується шляхом максимізації показника рентабельності власного капіталу при допустимому рівні фінансового ризику [5].

Важливим для аналізу джерел фінансових ресурсів підприємства є визначення показників структури капіталу. Виділяють такі показники структури капіталу (табл. 1, 2):

1) коефіцієнт фінансової стабільності дорівнює відношенню власного капіталу до залученого:

$$K_{\text{ф.с.}} = \frac{BK}{ЗК} \quad (1),$$

де $K_{\text{ф.с.}}$ — коефіцієнт фінансової стабільності;

BK — власний капітал;

$ЗК$ — залучений капітал.

Нормативне значення цього коефіцієнта для вітчизняних підприємств дорівнює одиниці. Більшість західних аналітиків вважають оптимальним значення коефіцієнта фінансової стабільності від 0,5 до 0,7. У вітчизняних сільськогосподарських підприємств останнім часом він перебуває, як правило, в межах від 4 до 6;

2) коефіцієнт структури довгострокових вкладень, його розраховують як відношення довгострокових зобов'язань до необоротних активів:

$$K_{\text{д.з.}} = \frac{ДЗ}{НА}$$

(2),

де $K_{\text{д.з.}}$ — коефіцієнт структури довгострокових вкладень;

$ДЗ$ — довгострокова заборгованість;

$НА$ — необоротні активи.

Коефіцієнт структури довгострокових вкладень допомагає оцінити частку зовнішніх джерел фінансування необоротних активів. На жаль, у більшості вітчизняних підприємств значення коефіцієнта структури довгострокових вкладень дорівнює нулю чи майже дорівнює. Це є свідченням відсутності довгострокових кредитів і позик у підприємства. Як наслідок, більшість

із них не мають можливостей до оновлення своїх виробничих потужностей та придбання нових технологій виробництва;

3) коефіцієнт забезпеченості власним капіталом показує частку власного капіталу в загальному обсязі капіталу підприємства. Він відповідно дорівнює відношенню власного капіталу до всього капіталу підприємства:

$$K_{\text{зек}} = \frac{BK}{\sum K}$$

(3),

де $K_{\text{зек}}$ — коефіцієнт забезпеченості власним капіталом;

BK — власний капітал;

$\sum K$ — загальна величина капіталу підприємства.

Щодо оптимального значення цього коефіцієнта існують різні думки. Багато аналітиків вважають, що він не повинен бути меншим за 0,5—0,6. Хоча, наприклад, у японських компаніях він, як правило, дорівнює 0,2—0,3. У більшості вітчизняних сільськогосподарських підприємств значення цього коефіцієнта коливається в межах 0,8—0,9;

4) коефіцієнт фінансової залежності показує частку позикового капіталу в загальному обсязі капіталу підприємства. Він визначається шляхом:

$$K_{\text{зал.}} = \frac{ПК}{\sum K}$$

(4),

де $K_{\text{зал.}}$ — коефіцієнт фінансової залежності;

$ПК$ — сума позикового капіталу.

Цей коефіцієнт доповнює коефіцієнт фінансової незалежності, і відповідно вважається, що він не повинен перевищувати 0,4—0,5;

5) коефіцієнт співвідношення поточних зобов'язань і власного капіталу дає змогу порівняти суму короткострокових кредитів, позикових коштів, довгострокових зобов'язань, належних до виплати у поточному році, та кредиторської заборгованості з власним капіталом підприємства:

$$K_{\text{пзе}} = \frac{ПЗ}{BK}$$

(5),

де $K_{\text{пзе}}$ — коефіцієнт співвідношення поточних зобо-

Таблиця 2. Аналіз показників використання капіталу
ПАТ “ДАК “Автомобільні дороги України за 2010—2011 рік

№ п/п	Назва показника	Значення показника		Відхилення (+,-)
		На кінець 2010 р.	На кінець 2011 р.	
1	Коефіцієнт фінансової стабільності	0,94	0,0083	-0,9317
2	Коефіцієнт забезпеченості власним капіталом	0,015	0,005	-0,01
3	Коефіцієнт фінансової зпелжності	0,022	0,007	-0,02
4	Коефіцієнт спів відношення поточних зобов'язань і власного капіталу	0,027	1,27	+1,243
5	Коефіцієнт спів відношення необоротних активів і власного капіталу	1,44	1,64	+0,2
6	Рентабельність в сь ого впаденного капіталу, %	1,97	0,077	-1,893
7	Рентабельність капіталу після сплати податків, %	3,39	0,44	-2,95
8	Рентабельність власного капіталу, %	2,7	0,66	-2,04
9	Рентабельність позиченого капіталу, %	120,6	79,9	-40,7
10	Рентабельність перманентного капіталу, %	2,67	0,66	-2,01
11	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	2,46	3,09	+0,63
12	Коефіцієнт в ідачі капіталу	180,04	36,06	-143,98
13	Коефіцієнт з авантаження капіталу	0,005	0,027	+0,022
14	Тривалість обороту капіталу, дні	1,99	9,98	7,99

в'язань і власного капіталу;

ПЗ — поточні зобов'язання.

Співвідношення поточних зобов'язань і власного капіталу не повинно перевищувати одиниці. З фінансової точки зору більш сприятливим є низький рівень співвідношення поточних пасивів і власного капіталу [6].

Коефіцієнт фінансової стабільності, який обраховується за формулою 1, зменшився на 0,22. Так, у 2009 році він становив 1,16, що далеко не дорівнює оптимальному значенню цього коефіцієнта, яке становить одиниці для вітчизняних підприємств, хоча більшість західних аналітиків вважають, що воно має дорівнювати від 0,5 до 0,7. Це значення є свідченням того, що підприємство веде виробничу діяльність майже цілком за рахунок власних ресурсів, які у своїй більшості дуже обмежені. Як наслідок, не закуповує нову техніку, забезпеченість сировиною та матеріальними засобами перебуває на низькому рівні. Таке перевищення оптимального значення спричинене значною різницею між абсолютними значеннями власного і позиченого капіталів.

Коефіцієнт забезпеченості власним капіталом (фінансової незалежності, автономії) підвищився на 0,126.

Коефіцієнт співвідношення поточних зобов'язань і власного капіталу зменшився в поточному році із 0,028. Співвідношення поточних зобов'язань і власного капіталу не повинно перевищувати одиниці, інакше фінансовий стан підприємства буде критичним. Середнє значення цього коефіцієнта 0,4—0,6 свідчить про залежність товариства від короткострокового фінансування.

Співвідношення необоротних активів і власного капіталу зменшилось на 0,04 (оптимальне значення цього коефіцієнта, 0,5—1,3, як свідчить практика західних компаній). Це означає, що товариству повністю вистачає власних коштів для фінансування придбання основних засобів та інших необоротних активів, однак воно не залучає для цього зовнішнє фінансування.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу зменшився на 0,09.

Коефіцієнт фінансової стабільності, який

обраховується за формулою 1, зменшився на 0,9317. Так, у 2010 році він становив 0,94, що далеко не дорівнює оптимальному значенню цього коефіцієнта, яке становить одиниці для вітчизняних підприємств, хоча більшість західних аналітиків вважають, що воно має дорівнювати від 0,5 до 0,7.

Коефіцієнт забезпеченості власним капіталом (фінансової незалежності, автономії) підвищився на 0,01.

Коефіцієнт співвідношення поточних зобов'язань і власного капіталу зменшився в поточному році із 1,243.

Співвідношення необоротних активів і власного капіталу зменшилось на 0,2 (оптимальне значення цього коефіцієнта, 0,5—1,3, як свідчить практика західних компаній).

Коефіцієнт оборотності власного капіталу зменшився на 0,63.

ВИСНОВКИ

В умовах ринкової економіки для підприємств усіх форм власності і організаційно-правового статусу основними джерелами формування фінансового капіталу можуть бути як власні фінансові ресурси, так і позикові. Щодо підприємства ПАТ “ДАК “Автомобільні дороги України”, то можна зробити висновок про те, що:

1) ПАТ “ДАК “Автомобільні дороги України” має нестабільну структуру капіталу за досліджувані роки (2009—2011), що свідчить про нестабільне функціонування підприємства з таких причин, як: нефінансування з боку держави та іноземних і вітчизняних інвесторів, недотримання норм закупівлі якісної сировини та матеріалів для будівництва доріг на території держави та невиконання плану та реконструкції доріг до заданого терміну, тому необхідно чітко сформулювати структуру капіталу компанії, яка формується під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів;

2) враховуючи проведений аналіз показників використання капіталу ПАТ “ДАК “Автомобільні дороги України”, бачимо, що значення деяких показників не відповідає нормі, тому необхідно, щоб підприємство вело свою діяльність не тільки за рахунок власних коштів;

3) фінансовий стан підприємства не є стабільним, тому треба залучити зовнішні джерела фінансування.

Отже, підприємство ПАТ “ДАК “Автомобільні дороги України” загалом має позитивний фінансовий стан.

Література:

1. Абрютіна М.С., Грачев А.В. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия: учеб.-практ. пособие. — М.: Дело и сервис, 2006. — 256 с.
2. Гадзевич О.І., Ліпич Л.Г. Капітал в системі управління підприємством. — 2009.
3. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. — К.: Т-во “Знання”, КОО, 2008. — 520 с.
4. Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. Фінансовий аналіз: навч. посібник для самостійного вивчення дисципліни. — К.: КНЕУ, 2009 — 471 с.
5. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посібник / О.О. Терещенко. — К.: КНЕУ, 2007. — 554 с.
6. Філімоненко О.С. Фінанси підприємства: навч. посіб. / О.С. Філімоненко. — [2-ге вид.] — К.: МАУП, 2007. — 328 с.